የሰ/መ/ቁ 115981

ግንቦት 26 ቀን 2008 ዓ.ም

ዳኞች፡- አልማው ወሌ

ዓሊ መሀመድ

ተኽሊት ይመሰል

እንደሻው አዳነ

ቀነዓ ቂጣታ

አመልካቾች፡- 1ኛ. ሕፃን መይሙና ሀሰን

2ኛ. ሕፃን መሳይ ሀሰን

3ኛ. ሕፃን ረሂማ ሀሰን } ጠበቃቸው ጌታቸው አለሙ ቀረቡ

ተጠሪ፡- የሕፃን ሳሊሃ ሀሰን ሞግዚት ወ/ሮ ፀሃይ አድማሱ ቀረቡ

መዝገቡን መርምረን ተከታዩን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የውርስ ንብረት ክፍፍል ጥያቄ የሚመለከት ክርክር ሲሆን የተጀመረው በደ/ብ/ብ/ሕ/ ክልል ዲላ ከተማ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ነው፡፡በስር ወረዳ ፍርድ ቤት የአሁኗ ተጠሪ አመልካች፤አመልካቾች ፤ተጠሪዎች፤ የአመልካቾች ሞግዚት ወ/ሮ ዙልፋ ከማል ጣልቃ ገብ በመሆን ተከራክረዋል፡፡የተጠሪ ሞግዚት ወ/ሮ ፀሐይ አድማሱ በስር ፍርድ ቤት ያቀረቡት ክስ ባጭሩ፡- ሟች ሀሰን አዲል የህፃን ሳሊሃ ሀሰን ወላጅ አባት ከዚህ ዓለም በሞት መለየታቸውንና ህፃን ሳሊህ ሀሰን ወራሽ መሆኗ የተረጋገጠበትን ማስረጃ አያይዘው በማቅረብ ሟች በህይወት እያሉ ያፈሯቸውን ንብረቶች ዝርዝር አቅርበው የውርስ አጣሪ ተሹሞ ተጣርተው የህጻን ሳሊህ ሀሰን ድርሻ እንዲወሰን በማለት ዳኝነት ጠይቋል፡፡

የአሁኑ አመልካቾች ሞግዚት በሰጡት መልስም ጉዳዩ ከአሁን በፊት በፍርድ ያለቀ ስለመሆኑ፤ ለክርክሩ መነሻ የሆነውን ቤትም የግላቸው መሆኑን በመግለጽ ክሱ ውድቅ እንዲደረግ አመልክቷል፡፡

የስር ፍርድ ቤትም የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያዎችን በብይን ውድቅ ካደረገ በኋላ ለክርክሩም ምክንያት የሆነው ቤት በጣልቃ ገብ ስም የሚታወቅ ነው፡፡ተጠሪ የሟች ንብረት ስለመሆኑ አላስረዳችም፡፡ንብረት በአመልካቾች ሞግዚት ስለመኖሩ ተጠሪ አላረጋገጠችም፡፡ሌሎች የቤት ቁሳቁሶች በአመልካቾች ሞግዚት ስለመኖሩ ተጠሪ በሰው ይሁን በሰነድ ማስረጃ አላስረዳችም በማለት ክሱን ውድቅ አድርጎታል፡፡የአሁኗ ተጠሪ በስር ወረዳ ፍርድ ቤት ውሳኔ ቅር በመሰኘት ለጌዴኦ ዞን ከፍተኛ ፍ/ቤት ይግባኝ አቅርባ ፍርድ ቤቱም ግራ ቀኙ ከአከራካሪ እና ተገቢ ነው ያለውን ማጣራት ከአደረገ በኋላ ሟች ለክርክሩ መነሻ የሆነውን የቤት ማረጋገጫ ምስክር ወረቀት ቁጥር 1303 የተሰጠው በ1988 ዓ.ም ለአሁኗ የአመልካቾች ሞግዚት ተሰጠ ከተባለ በኋላ በ1992 ዓ.ም የእድሳት ፍቃድ ጠይቆ ማሳደሱን፣ስጦታ ተሰጠ የተባለው ቤትም መኖሪያ ቤቴ ነው በሚል ሲገብርበት እንደነበረ ማስረጃ በመቅረቡ የስጦታ ውሉን በዝምታ በመሻር ቦታውንና ቤቱን በባለቤትነት ስር አድርጎ ሲጠቀምበትና ሲገለገልበት የነበረ መሆኑን ያሳያል፡፣የስር ፍርድ ቤት በአግባቡ ሳያጣራና ሳይመረምር የደረሰበት መደምደሚያና የሰጠው ውሳኔ የሕግና የማስረጃ ድጋፍ የሌለው ነው በማለት ውሳኔውን ሽሮ በይዞታ ማረጋገጫ ምስክር ወረቀት ቁጥር 1303 ላይ ያለውን ይዞታና ቤት ሟች አቶ አዝገ (ሀሰን) አዲል እና የአመልካቾች ሞግዚት ወ/ሮ ዙልፋ ከማል የጋራ ንብረት በመሆኑ ሟች አቶ አዝገ አዲል ድርሻ የውርስ ሀብት ነው፡፡የሟች ልጆች የአባታቸው የውርስ ድርሻ ይክፈሉ በማለት ወስኗል፡፡የአሁኑ አመልካቾች ሞግዚት የጌዴኦ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት የሰጠው ውሳኔ በመቃወም ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ያቀረቡት ይግባኝ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 337 የተሰረዘ ሲሆን በሰበር ስልጣኑ የተመለከተው የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ከመረመረ በኋላ የስር ፍርድ ቤቶች አመልካች የሚያከራክረውን ንብረት ላይ ድርሻ የላቸውም ያለ አለመሆኑን የአመልካቾች ሞግዚት ባለቤቷን በፍቺ ስለተለያዩ የደረሰኝ ነው ትበል እንጂ ፍቺና የንብረት ክፍፍል መኖሩን አላስረዳችም፡፡በይዞታ ማረጋገጫ የምስክር ወረቀት ቁጥር 1303 የሆነውን የአመልካቾች ሞግዚት ድርሻ ከተለየ በኋላ የሟች ልጆች ይክፈሉ መባሉ በአግባቡ ነው በማለት የስር ከፍተኛ ፍርድ ቤት ውሳኔ አጽንቷል፡፡የአሁኑ የሰበር አቤቱታ ያቀረበውም የስር ከፍተኛ እና በየደረጃውን ጉዳዩን የተመለከቱት ፍርድ ቤቶች ውሳኔ በመቃወም ለማስለወጥ ነው፡፡

የአመልካች የሰበር አቤቱታ መሰረታዊ ይዘትም፡-ለክርክሩ ምክንያት የሆነውን ቤትና ይዞታ የግላቸው ስለመሆኑ፣የስጦታ ውሉም እንዳልተሻረ፣የተጠሪ ሞግዚት ከአሁን በፊት ክስ አቅርበው ውድቅ የተደረገባቸው ስለመሆኑ፣ተጠሪ በማይመለከታት ንብረት አጣርታ እንደቀረበች በመግለጽ ውሳኔው እንዲሻር የሚጠይቅ ነው፡፡የአመልካች አቤቱታ ተመርምሮ ለሰበር ይቅረብ በመባሉ ግራ ቀኙ የፁሁፍ ክርክር አድርጓል፡፡ተጠሪ በሰጠችው መልስም ሟች ልጅን መሻር

እንደማይችል፤የተወለደቺው ከስጦታ በኋላ ስለመሆኑ ፤ስጦታውን በዝምታ የተሻረ መሆኑን በመጥቀስ የስር ፍርድ ቤት ውሳኔ እንዲጸና አመልክቷል፡፡የመልስ መልስም ቀርበዋል፡፡

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለጸው ሲሆን ይህ ችሎትም ግራ ቀኙ በጹሁፍ ያደረጉት ክርክር ለሰበር አቤቱታ መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ እንዲሁም ጉዳዩ ለዚህ ችሎት ሲቀርብ ከተያዘው ጭብጥ አንጻር በሚከተለው መልኩ መርምሮታል፡፡ጉዳዩ ለሰበር ሰሚ ችሎት ሲቀርብ የተያዘው ጭብጥ "በዚህ ጉዳይ አመልካች አከራካሪውን ንብረት ከሟች ጋር በጋብቻ ተሳስረው በነበሩበት ወቅት በስጦታ ያገኙት እና ጋብቻቸው ሲፈርስ የንብረት ክፍፍል አድርገው መለያየታቸው እየገለጹ ተጠሪ /ህጻን/ ሳሊህ ሀሰን ድርሻ አለው ተብሎ የመወሰኑን አግባብነት ከሰ/መ/ቁ 77735 አንጻር ለመመርመር" የሚል ሆኖ አግኝቶታል፡፡

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው አመልካች ከስር ፍርድ ቤት አንስቶ አጥብቀው የሚከራከሩት ከሟች አቶ ሀሰን አዲል የነበራቸው ጋብቻ በፍቺ ከፈረሰ በኋላ የንብረት ክፍፍል መደረጉን፤በይዞታ ማረጋገጫ ምስክር ወረቀት 1303 የሚታወቀው ቤትና ይዞታ በ1988 ዓ/ም ከሟች በስጦታ ያገኙትና የግላቸው ቤትና ይዞታ ስለመሆኑን ነው፡፡የአሁኗ ተጠሪ ሞግዚት በበኩላቸው ከአሁን በፊት የተደረገው ክርክር ሚስት መሆናቸውን መሰረት ያደረገ እንጂ ተጠሪ ወራሽ በመሆኗ ምክንያት የቀረበ ክስ አለመሆኑን ክርክር የተደረገበት በቁጥር 1303 የሚታወቀው ቤት የአመልካቾች ሞግዚት የግል ቤት አለመሆኑን መከራከራቸውን ተመልክተናል፡፡የስር ከፍተኛ ፍርድ ቤት ይህን ጉዳይ በይግባኝ እና ሰበር የተመለከቱት ፍርድ ቤቶች ቤቱ በመጀመሪያ የአሁን ተጠሪዎች ሞግዚት በስጦታ ያገኙት መሆኑን ገልጸው፤ነገር ግን ሟች ከስጦታ በኋላ በአከናወኗቸው ድርጊቶች ስጦታቸው በዝምታ ተሽሯል ከሚል መደምደሚያ ደርሰዋል፡፡

ከመዝገቡ ጋር ከተያያዙ ሰነዶች መገንዘብ የተቻለው ለክርክሩ መነሻ የሆነውን ቤት ባለቤትነት የምስክር ወረቀት 1303/83 የሚታወቀው የሟች ንብረት ስለመሆኑ ሐምሌ 17 ቀን 1988 ዓ.ም በተደረገው ስጦታ ለወ/ሮ ዙልፋ ከማል መስጠታቸውን፤ስጦታውም በስረ ፋይል መዝገብ ቁጥር 156/88 ፍርድ ቤት ቀርቦ መጽደቁን ነው፡፡በሌላ በኩል የአሁኗ ተጠሪ ሞግዚት በጌዴኦ ዞን ወናጎ ወረዳ ፍርድ ቤት በፍ/መ/ቁ 00726 ክስ አቅርበው ፍርድ ቤቱም የግራ ቀኙን ክርክር ከመረመረ በኋላ ጥር 30/05/2003 ዓ.ም ውሳኔ ሰጥቷል፡፡የፍርድ ቤቱ ውሳኔ ይዘትም የአሁኗ ተጠሪ ሞግዚት በይዞታ ማረጋገጫ ቁጥር 1303/83 በሚታወቀው ቤት ላይ ድርሻ እንዳላቸው የጠየቁ ቢሆንም የአሁን አመልካቾች ሞግዚት በስጦታ ያገኙት ነው በማለት የተጠሪ ሞግዚት ክስ ውድቅ ማድረጉን የሚያሳይ ነው፡፡ይህ ውሳኔም ጉዳዩን በየደረጃው ባዩት ፍርድ ቤቶች የጸና ሲሆን፤ የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎትም በሰመ/ቁ 77735 በ12/08/2004 ዓ.ም መሰረታዊ

የህግ ስህተት የተፈፀመበት አይደለም በማለት መዝገቡን ዘግቶታል፡፡ከዚህ መረዳት የሚቻለው የአሁኗ ተጠሪ ሞግዚት ድርሻ አለኝ በማለት ያቀረቡት የዳኝነት ጥያቄ ውድቅ ከመደረጉ በተጨማሪ የአሁን አመልካቾች ሞግዚት ቤትና ይዞታውን ያገኙት በስጦታ ስለመሆኑ የተረጋገጠ ጉዳይ ነው፡፡ከክርክሩ ይዘት መገንዘብ የተቻለው የስጦታ ውሉ የጸና ስለመሆኑ ስልጣን ባለው ፍርድ ቤት መወሰኑን ነው፡፡የአሁኗ ተጠሪ ሞግዚት በ2003 ዓ.ም በአመልካቾች ሞግዚት ላይ ክስ አቅርበው ውድቅ ከተደረገ በኋላ በስር ወረዳ ፍርድ ቤት ተጠሪን ወክለው በ2005 ዓ.ም ክስ ማቅረባቸው መዝገቡ ያሳያል፡፡የስር ፍርድ ቤቶች ሟች የስጦታ ውሉን በዝምታ ሽሮታል ከሚል ድምዳሜ የደረሱ ቢሆንም በ2003 ዓ.ም አስቀድሞ በተሰጠው ውሳኔ የስጦታ ውሉ የጸና ስለመሆኑ በየትኛውም ፍርድ ቤት ያልተሻረ ውሳኔ መስጠቱን ካቀረቡት የውሳኔ ግልባጮች መገንዘብ ተችሏል፡፡

የአሁኗ ተጠሪ ሞግዚት በስር ፍርድ ቤት ይሁን በሰበር ደረጃ ባደረጉት ክርክር ወላጅ ልጅን ከስጦታ መሻር አይችልም የሚል ነው፡፡ስጦታው የአሁኗ ተጠሪ ከመወለዷ በፊት የተሰጠ ስለመሆኑ አልተካደም፡፡ስጦታው በፍርድ ቤት ቀርቦ መጽደቁም ያከራከረ ጉዳይ አይደለም፡፡ሟች ባደረጉት ስጦታ በምስክር ወረቀት ቁጥር 1303/83 በስማቸው ተመዝገቦ የሚታወቀውን 27x12፡ 324 ካሬ ሜትር ላይ የተሰራውን አንድ ክፍል ቆርቆሮ ክዳን ቤት ከነቦታው ለወ/ሮ ዙልፋ ከማል መስጠታቸው አረጋግጠዋል፡፡በመሰረቱ የስጦታ ውል በፍ/ብ/ሥ/ስ/ሕ/ቁ 2427 እና ተከታይ ድንጋጌዎች የሚመራ ሲሆን ሟች ያደረጉት ስጦታ በህጋዊነቱ ይሁን ፎረማሊቲ የተነሳ ክርክር የለም፡፡ የተጠሪ ሞግዚት ስጦታው ውድቅ ለማድረግ እንደ ምክንያት ያቀረቡት ከስጦታ መደረግ በኋላ የተጠሪ መወለድን ነው፡፡የአሁኗ ተጠሪ ሞግዚት ክርክር ከፍ/ብ/ሕ/ቁ 2450 አንጻር እንደተመለከተው ተገቢነት ያለው ሆኖ አልተገኘም፡፡የድንጋጌው ሙሉ ይዘት "በተደረገው የስጦታ ውል ውስጥ ተቃራኒ የሚሆን ቃል ከሌለ በቀር ስጦታ ከተደረገ በኋላ ልጅ በመውለዱ ምክንያት ስጦታውን ለመሻር አይቻልም"፡፡በማለት የተደነገገ ሲሆን የእንግሊዝኛው አቻ ትርጉም " unless otherwise provided in the contract of donation, a donation may not be revoked where a child is born to the donor" በሚል ተቀምጧል፡፡ የዚህ ድንጋጌ መሰረታዊ ይዘት እንደተመለከተው የስጦታ ውል ተቃራኒ ቃል ከሌለው በቀር የልጅ መውለድ የስጦታ ውሉን ለመሻር በቂ ምክንያት አለመሆኑን በግልጽ ተደንግጓል ሟች ሐምሌ 17 ቀን 1988 ዓ/ም ያደረጉት የስጦታ ውልም ለወ/ሮ ዙልፋ ከሚል ከመስጠት ውጭ ሌላ ቅድመ ሁኔታ የተቀመጠበት ስለመሆኑ ከመዝገቡ ጋር የተያያዘው የስጦታ ውል አያሳይም፡፡ እንዲህ ከሆነ ደግሞ የአሁኗ ተጠሪ በመውለዷ ምክንያት የስጦታ ውሉ የሚሻርበት የህግ ምክንያት አይኖርም፡፡ በመሆኑም የስር ከፍተኛ እና ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ እና ሰበር ሰሚ ችሎት የስጦታ ውሉ የጸና ስለመሆኑ የፍርድ ቤት የጸና ውሳኔ በቀረበበት /ባለበት/ እና ልጅ መውለድ ስጦታ ለመሻር

ምክንያት እንደማይሆን በፍ/ብ/ህ/ቁ/ 2450 በግልጽ በተደነገገበት ሁኔታ የሟች ስጦታ በዝምታ ተሽሯል ከሚል ድምዳሜ የደረሰው የስር ወረዳ ፍርድ ቤት ውሳኔ መሻራቸው መሰረታዊ የህግ ስህተት መፈጸማቸውን የሚያሳይ ነው ብለናል፡፡ በዚህም ተከታዩን ወስነናል፡፡

<u>**ው ሳ ኔ**</u>

1. የጌዶኦ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁ/ 09588 በሀምሌ 17 ቀን 2006 በዋለው ችሎት የዲላ ከተማ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የሐሮ ወለቡ ምድብ ችሎት በመ/ቁ/ 00670 በ18/02/2006 ዓ/ም የሰጠው ፍርድ በመሻር የሰጠው ፍርድ፤ የደ/ብ/ብ/ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ/ቁ/63836 በ20/06/2007 ዓ/ም የሰጠው ትዕዛዝ፣ የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በሰ/መ/ቁ/ 64413 በ18/09/2007 ዓ/ም የሰጠው ውሳኔ ተሽሮአል፡፡
2. በይዞታ ማረጋገጫ ምስክር ወረቀት ቁጥር 1303 ላይ ያለውን ይዞታና ቤት የአመልካቾች ሞግዚት ወ/ሮ ዙልፋ ከማል የግል ቤትና ይዞታ ነው በማለት ወስነናል፡፡
3. የዲላ ከተማ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ/ቁ/ 00670 በ18/02/2006 ዓ.ም የሰጠው ፍርድ ጸንቷል፡፡
4. በዚህ ፍ/ቤት የተደረገው ክርክር ያስከተለው ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኙ የየራሳቸው ይቻሉ ብለናል፡፡

መዝገቡ ውሳኔ ያገኘ ስለሆነ ወደ መ/ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

መ/ተ